

stara razglednica, Dresden

Čez leta

Samospev Josipa Ipavca na besedilo Adolfa Böttgerja v prevodu
Smiljana Samca

*Moje osebno doživljanje Josipovega samospeva
Urška Arlič Gololičič, sopranistka in Josipova rojakinja*

Adolf Böttger:

Nach Jahren (1865)

Die Mutter lehnt am schattigen Thor,
Ihr blondes Töchterchen kniete davor,
Brach Rosen sich und Vergißmeinnicht,
Und küßt sie mit lachendem Angesicht:
»Ei! Mutter bin ich so groß wie du,
Dann trag' ich dir Alles im Hause zu,
Dann heg' ich und pfleg' ich dich lieb und
fein
Wie die Rosen und die Vergißnichtmein.«

Und Jahre schwanden, – am schattigen
Thor
Ragt höher und voller der Flieder empor!
Ein Mädlein umfaßt des Geliebten Arm,
Es schlagen ihre Herzen so treu und
warm,
Doch wie sie sich küßten auf Wang' und
Mund,
Weinte das Mädchen aus Herzensgrund:
Denn die sie wollt' pflegen so lieb und
fein,
Lag still unter Ros' und Vergißnichtmein.

Smiljan Samec: Čez leta

Pred hišo mlada mati sloni,
Pred njo na trati pa hčerka kleči
In trga materi rožice
In sinje, presinje spominčice:

“Ej mati, ko zrasem kot ti nekoč,
Nasula ti bom vseh dobrot v naroč,
Gladila ti ljubo bom ličece
Kot te rože in spominčice!”

Prešla so leta, ob hišici tej
Pognalo v grmovju je sto in sto vej,
Ob njem pa dekletu nek fantič mlad
Šepeče, kako da ima jo rad.

A komaj so ustne strnile se,
Oči so dekletu orosile se,
Saj nji, ki ji vse obljubila je,
So grob že prerasle spominčice.

Adolf Böttger

Nemški pesnik Adolf Böttger (1815-1870) je bil znan tudi kot prevajalec, predvsem zaslužen za prevode angleških pesnikov (njegov je prvi prevod del Lorda Byrona v nemščino). Rojen in živeč v Lepzigu je ustvaril mnogo pesmi, nekaj proze in dramskih besedil. Pesem *Nach Jahren* je nastala v njegovem poznem obdobju in je pisana v poznoromantičnem slogu.

Zgodba o prehitro umrli materi in neuresničeni želji njene hčerke, da bi zanjo nekoč lahko skrbela, je Josip tako presunljivo uglasbil, da s preprosto melodijo in zvočnostjo bolečina prav zareže, ne skozi žalost, ampak skozi toploto, ki utripa v prsah ob izgubi bližnjega in le počasi izzveneva skozi čas.

Prosti prevod bi šel nekako takole:

Mati je slonela na osenčenih vhodnih vratih (senca verjetno prihaja od grmičevja, posajenega blizu vhoda). Pred njo je klečala svetlolasa hčerkica, trgala si je vrtnice in spominčice in jih poljubljala s smejočim obrazom: "Ej, mati, ko bom velika kot ti, ti bom vse v hiši prinesla, skrbela bom zate in te negovala ljubeznivo in pazljivo kot te vrtnice in spominčice."

In leta so minila. Na osenčenih vhodnih vratih štrli in se dviga španski bezeg. Neko dekle se stiska k ljubemu, njuni srci bijeta enotno in toplo, ampak ko sta se poljubila na lica in usta, je dekle zajokalo z dna srca, saj je tista, katero je želela ljubeznivo in pazljivo negovati, ležala mirno pod vrtnicami in spominčicami.

Omeniti moram besedno igro nemške besede spominčica- Vergissmeinnicht, kar dobesedno pomeni *Pozabi-me-ne*. Ko je dekle bilo še deklica, je otroško zamešalo vrstni red besed v Vergissnichtmein, torej *Pozabi-ne-me*. In pesnik zanalašč konča s to otroško verzijo besede spominčica, kar ganljivo razkrije dekletovo ranljivost, pogrešanje mame, hkrati pa samo ime rože obojestransko nosi sporočilo, torej da se naj ne pozabita ena druge, čeprav vsaka na svoji strani življenja.

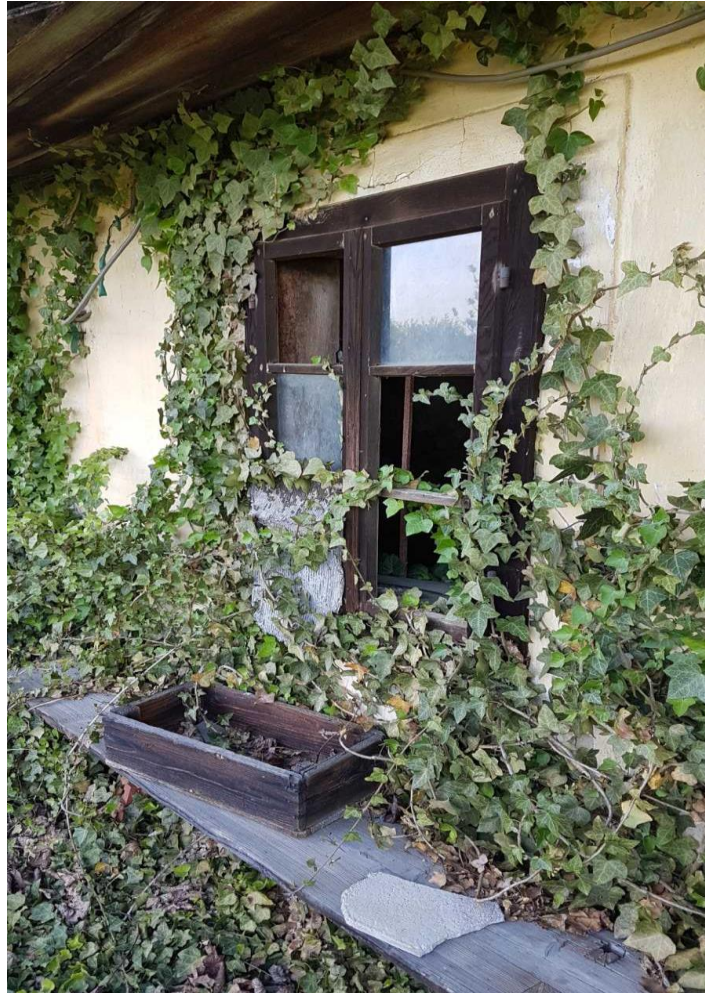
V oči mi je padla tudi menjava uporabe časa, kar sredi kitice menja preteklik in sedanjik in se vrne zopet v preteklik. Običajno bi se mi to zdelo neurejeno, nedosledno, vendar v tem primeru je to na mestu, saj kaže skakanje misli, jasno razmeji dekletovo trenutno stanje srečne partnerske veze in neizživeto žalovanje za materjo, ki spada v preteklost.

Simbolika cvetja je v viktorijanski in romantični dobi imela pomembno vlogo pri izražanju čustev med ljudmi. Spominčico so uporabljali za poroke, kot simbol zvestobe, kakor tudi za pogrebe, saj že samo ime pove, da se nekoga spominjamo, spomin presega čas in prostor. Vrtnice so vselej sporočale ljubezen, kombinacija belih vrtnic in spominčic se je uporabljala za poroke in pogrebe. Že sama uporaba te izbire cvetic v pesmi jasno nakaže tematiko, gre torej za res dovršeno premišljeno pesem.

Prvi občutki, ko sem pesem prepela, so bili zelo avtobiografski. Prvič zato, ker tudi sama ne bom imela možnosti skrbeti za mater na stara leta iz istega razloga (v mojem primeru ne tako drastično in že v krepko odrasli dobi), drugič pa zato, ker si ne morem kaj, da ne bi

pomislila na otroško doživljanje idiličnih trenutkov pri sosedu na domačiji v Šentjurju, ki je bila izjemna oseba, kmečka ženica, vendar polna ustvarjalnosti, miline in srčnosti. Bila mi je kot stara mati. Sama sem veliko časa prebila pri njej, velik pomen so bile v najinem odnosu poljske rože, skupaj sva spomladi na dvorišču pred njenim vhodom nabirali dišeče vijolice, ob vhodu je rasel bel španski bezeg, ki je dehtel še daleč naokoli... Sedaj je hiša zapuščena že mnogo let, prerašča jo bršljan, a jaz se še redno vračam tja ob vsakem obisku doma...

zapuščena in obrasla stavba na sosednji domačiji moje rojstne hiše

Josip je idilo otroštva uglasbil v duru s toplimi akordi v šest-osminskem taktu. Melodija je zelo preprosta in zibajoča, otroško igriva. Ko začne deklica govoriti, vnese malo živahnosti in pripíše tišje petje, kar že interpretacija otroškega govora sama po sebi zahteva. Srednji del skladbe je komponist pričel s statičnimi akordi, ki pozornost namenjajo pripovedi (*Prešla so leta...*). Sledi naraščanje napetosti z uporabo staccato osmink v klavirju, vrh doseže v trenutku nastopa sprožilca žalosti v dekletu (*A komaj so ustne strnile se*). Lokacija in situacija sprožita spomin, dekletu se odvije prizor iz otroštva. Ljubljena oseba jo poljublja po licih in ustih, slonita na istih vratih, intimnost, ki sta jo spletla zaljubljenca, vzbudi stara čustva, solze pritečejo, v varnem objemu se bolečina zlije, kar se glasbeno razplete v reminiscentno ponovitev začetka skladbe.

Kako empatično in tenkočutno je Josip zaznal redkeje obravnavano tematiko v samospevih. Kako dobro je izbral besedilo, saj ponuja povezavo med dvema različnima ljubeznima, ljubezen med otrokom in staršem ter ljubezen med partnerjema. V osnovi je to še vedno ljubezen, pripadnost, vez med dvema, ki presega smrt in rojstvo. Tako lahko rečemo, da je obravnaval univerzalno gonilo vsega, kar je, izvorno ljubezen. In zato so njegove pesmi večne, pretresljive, drugačne, ker so resnične in osvetlujejo realne situacije življenj. Večina njegovih pesmi vsebuje otipljive dogodke, spregledane emocije, upa si vzeti pod drobnogled običajno neopažene delce človekovega doživljanja. Na nek način je uglasbil realizem. To je samo še ena potrditev ugotovitve, da je bil v koraku s časom, saj se je takrat na opernem področju začel pojavljati verizem, realizem v operi bi lahko rekli, ki je dosegel vrh s Puccinijem in dominiral vse do 20-tih let prejšnjega stoletja. Morda reči "v koraku s časom" niti ni pravi izraz, bil je preprosto sinhroniziran s tistim časom. Ko se mora na kolektivni ravni nekaj manifestirati, postane to dostopno vsem, samo vprašanje časa je, kdo bo prej udeležil ideje kolektive. Josip je vsekakor bil v prvi bojni liniji in njegova veličina šele danes postaja cenjena.

Čez leta

dr. Josip IPAVEC

Allegretto *p* **poco rit.**

Sopran

p

Pred hi-šo mla-da ma-ti slo-ni, pred njo na tra-ti pa hčer-ka kle-či in

Klavir

p